

*Teraz
a
tu*

*Akanik
the
adaaj*

E Eva Plešková Gašparová

www.elist.sk

Eva Plešková Gašparová

Teraz a tu

Akanik the adaj

Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Autorka: Eva Plešková Gašparová
Redaktorka: Magda Kmeľková
Korektúry: Mgr. Lenka Mondočková (slovenčina)
Marián Balog (rómčina)
Ilustrácie: Tibor Didiáš
Zhudobnenie poézie: Cyril Pleško
Grafik: Zuzi Maat
Vydali: Elist s.r.o., Liptovský Mikuláš
Zdieľanie o.z., Bratislava

Tlač: AlfaPrint, Martin
Náklad: 1 000 kusov
Rok vydania: 2022, prvé vydanie
ISBN: 978-80-8197- 454-0

Všetky práva vyhradené.

OBSAH

Básne / Gi'utne 7

1. Vianoce s otcom / Karačoňa mre dadeha 8
2. Bez mamy / Bi e daj 10
3. Bratia / Phrala 12
4. Na teba pozerá / Pre tute dikhav 13
5. Vnúčik / Tikno čavoro 14
6. Srdce / Jilo 16
7. Keby / Te šaj 17
8. Úcta k vám / Tumari pativ 18

Zhudobnené básne / Gi'utne pro bašavibe 21

1. Moja mladost' / Mro ternipe 22
2. Slzy / Bare Jasva 24
3. Vieš / Tu džanes 26
4. Počúvam / Šunav 28
5. Rómska pieseň / Romani di'lori 30
6. Bratku, pod' / Phrala jav 32
7. Môj sen / Miro suno 34

Poviedky - Stará mama / Vakeribe la babaha 37

1. Stará mama / Amari baba 38
2. Ilonka / Ilonka 42
3. Liečiteľka / Draba 46
4. Ver / Pa'fa 50
5. Ty nie si ako ona / Tu nas'la sa rov 55
6. Leto v lese / Linaj ando veš 60

Poviedky - Súčasnosť / Vakeribe akanik 65

1. Moja reč / Mri čhib 66
2. Srdcom / Jileha 70
3. Keď sa narodíš, máš žiť v rodine / Kana aves pe ada svito 74
4. Aj takto my nakupujeme / Te avka amen tinkeras 84
5. Kúpele / Naňďardo kher 88
6. Chcem iného muža / Kamav aver rome 94
7. Mamin koláč / Dakeri bokoľa 97

Poviedky pre deti / Vakeribe le čhavage 101

1. Psík / Ďžukloro 102
2. Zora / Zora 105
3. Janko / Janko 109
4. Anička / Anička 113
5. Vrkoče / Hantaja 115
6. Moja priateľka Julka / Julka pri amlkiňa 119

Vojnové poviedky / Vakeribe palo maribe 125

1. Osvienčim / Oswienčin 126
2. Sme Rómovia 21. storočia / Ślam o roma so dživas 130
3. Klára / Klára 137
4. Agnesa / Agnesa 143
5. „Bojte sa!“ hovorieval... / Daran tumen... 149
6. Pracovný tábor / Buťakero tabori 153

Scénare na motívy poviedok 159

1. Chcem iného muža 160
2. Kúpele- ON a ONA 173
3. Sme Rómovia 21.storočia Rómsky holokaust 181

Básne

Gi'utne

Zlaté dvere otvárajú každý dom
Somnakuno vudar phravel sako jekh kher

Vianoce s otcom

Prichádza zima, sneží.

V izbe oheň horí.

Každý čaká, že

Vianoce už prichádzajú.

K stolu si posadáme,

jedla pre každého dosť.

Všetci, čo sme tu, myslíme

na teba.

Ako si tu s nami, ako na zdravie pripíjaš,

ako nám šťastie želaš.

Že si tu, s nami sa zabávaš, na husličkách hráš.

Tvoje miesto je však prázdne, bez teba

zábavy niet, nie sú tvoje pesničky, čo ich

hrali tvoje husličky.

Všetci však vieme a spomíname,

čo si nám vravieval.

Radi sa majte, na seba sa nehnevajte,

svoj život žite najlepšie, ako viete.

Žite tak, akoby ste mysleli, že každý váš

deň sú Vianoce. Žite s radosťou.

Takto na teba spomíname v tento

vianočný čas, otec náš.

Karačoňa mre dadeske

Kana jevend avel, o jiv perel,
ando khera jakh tařarel.

Sako užarel, te pařal, kaj avel
amari bari Karačoňa.

Pali kafidi beřaha, o haben
aman ovla, bokoľa, phabora,
sa ekethane hasa.

Savore, so adaj sřam, gondolinas
pre tute. Sar amenca beřes, sar
pijes pro amaro sastipe, te pri amari bach.
Sar tu adaj sřal, sar asas, sar savore khelas.

Bi tute adaj řučo than, bi tutu adaj
nakhelas. Nane tri diřori, nane tri lavutica.

Čak sako jekh džanas, te leperas, sar
amenge vakeres: Kamen tumen, naruřen,
napelinen tumen, dživen tumaro dživipe sar
lekfeder kamen. Gondolinen, dživen sako dive,
sar tumen te ovel Karačoňa. Dživen lořaha.

Avka pre tute gondolinav te adi Karačoňa
mro lačo dadoro.

Bez mamy

Koľko je lásky na svete,
koľko je šťastia na zemi,
úsmevu, smiechu tiež,
však ty to sama vieš.

Vieš, že keď ráno tíško vstávaš,
s láskou ma zobúdzáš, pobožkáš
moje neposlušné vlasy
a mne sa zdá, že deň je krajší.

Dnes viem, slniečko nás hreje
ako tvoj smiech, keď prídem k tebe.
Pobožkáš ma na líčko a povieš mi:

„Moja dcérka sladká.“

Viem, nikdy sa to už nestane.

Odišla si mi.

Ty, ktorej na svete inej niet,
ty, moja pekná, najlepšia,
ty moja mamička.

Prichádza čas, keď myslím
na teba viac ako inokedy.

Kúpim ti kvety, ktoré položím
na tvoj hrob.

Zapálím sviečku a spýtam sa:

„Ako sa máš, moja mamička?

Vidíš ma, dávaš na mňa pozor
na tomto svete?“

Nik neodpovedá a ja viem.

Počuješ ma, moja mamička, počuješ, čo ti hovorím.

Bi e daj

Keti hi kamibe pro svito,
avka hi bach pre phuv.

Asavibe but.

Tu džanes lekbareder korkori.

Džanes, kaj ra'aha polovkore uštes,
kamibnaha man uš'ares.

Čumides mre erđava bala
u mange džal, sar o dive
ovla šukareder.

Adadive džanav - o khamoro
man ta'arel sar tro asavibe
kana dža khere, ke tute.

Čumideha man pre čam,
pheneha mange, mri guli čhaj.

Džanav, šoha ma oda novla,
tu mange odge'jal, tu, savi buter
pro svito náne, tu s'alahi čak jekh.

Tu, mri lači, šukar, lekfeder,
tu, mri dajori.

Avel idejo, kana gondolinav pe tute.

Tina tuke viraga so da pro tro močno,
thara mamoli, phuča -

Sar hi tuke mri dajori, dikhes man, vartalines man,
so man užarel pro svito?

Niko mange naodphenel u me džanav.

Šunes man mri dajori,
šunes man so me tuke phenav.

Bratia

Dvere otvor, vojdi dnu,
ruku mi podaj, na líce pobožkaj.
Brat môj. Vojdi dnu, rád ťa vidím.
Za stôl usadni, kališteťk nalej,
na zdravie si pripime.
Počúvaj, pospomíname, ako a čo sme robili,
kde spolu sme chodili,
kto koho ľúbi, ako deti, s kým žijú.
Len ako ťa počúvam, brat môj,
moje srdce šťastím bije.
Tvoje slová sú ako sladký med pre moje uši,
ktoré ťa počujú.
Som rád braček, že si tu,
budem rád, keď prídeš zas.

Phrala

O vudar phrav, ande av.
O vas mande de, pre čham čumide.
Mro phral. Ande av, lošaha tut me dikhav.
Pali kafidi beš, thardi pro sastipe amenge pijav.
Šun, leperas sar, so kerav,
kaj tu, te me phirav,
ko kas kamel, sar o čhave sar dživen,
kaha savore phiren.
Sar čak tro hange šunav, mro phral,
ande mande mro jilo lošaha marel.
Tre alava sar guli avdin polovkore čuľon
ande mre kana so šunen.
Som lošado mro phral kaj aľal,
ova lošado, kaj aveha te taha.

Na teba pozerám

Pozerám na teba a srdce moje radosťou bije,
pozerám na teba a spomínam.
Spomínam, ako si prišiel prvýkrát ku mne,
ako sa tvoje očka pozerali, aký veľký bol
strach v tvojej malej duši.
Teraz pozerám, očka sa ti smejú, pozerám,
ako ma chytíš za ruku a povieš mi pod'.
Priniesol si do môjho života veľkú radosť,
priniesol si teplé slniečko,
čo zohrieva moje staré srdce.
Ďakujem Bohu, že si,
ďakujem ti, Emik, že si ku mne prišiel.

Pre tute dikhav

Pre tute dikhav, o jilo lošaha marel,
pre tute dikhav, te gondolinav.
Gondolinav, sar a' al elšebno ke mande,
sar tre a' hora dikhnahi pre mande, savi s' la ande tro hurdo
vođori bari dar.
Akanik dikhav, sar asan tre a' hora,
sar man astares vastestar, sar mange phenes, av.
And' al ando mro dživipe bari loš, and' al tato khamoro,
so ta' arel mro phuro jiloro.
Palikerav le Devleske, kaj s' al,
palikerav tuke Emik, kaj ke mande a' al.

Vnúčik

Už sa blíži vlak, počuť ho.
Ššš-ššš-ššš, koho vezie?
Vezie mi toho, koho chcem, koho
čakám, na koho si spomeniem.
Čakám na teba, na teba,
vnúčik môj, na tvoje dobré srdiečko.
Ako na mňa pozrieš, božtek mi dáš
a povieš, ako ma máš rád, ako ma už
samu nenecháš.
Do tvojich čiernych očí sa pozerám,
pohladím tvoj čierny vlas a ty zas a zas
vraviš, ako ma máš rád.
Pozri, hovoríš, ako som narástol a aký
som už veľký, pozri, akú silu mám a
zrazu ma vystíškaš. Vidiš, ako ťa mám rád!
Vtedy slza sklízne z mojich očí,
nie, nič ma nebolí, to šťastie je,
šťastie, že ťa mám, že si tu.
Lúbim ťa, vnúčik môj, ľúbim ťa.

Tikno čhavoro

O vonato avel, ma le šunav,
ššš ššš ššš, kas mange anel,
anel mange kas me kavav, pre kaste
me užarav, Užarav pre tute, pre tute,
pre mro tikno čhavoro, pre tro lačo
jiloro. Sar pre mande dikheha, sar man
gule čumideha, te pheneha adaj s'om,
adaj s'om, ma tut buter namuka,
bo tut bare kamav.
Dikha ande tre kale aťhara, učhara
tre kale balora.
Kana phenes, dik, savo baro som,
savi zor hi man,
dik baba mri - bare tut kamav.
Akor asva mre aťhendar peren,
na, nane man duk, hi man bach,
bach, kaj a' al, kaj s' al adaj. tut
mro tikno čhavoro, tut me bare kamav.

Srdce

V tvojej hrudi srdce tíško bije,
so spomienkou sa ti ťažko žije.
Pozri, stromy listy zhadzujú,
na život nový čakajú.
Tak ako ty.
Rokov prešlo veľa,
srdce slabšie bije
Hlavu ti zdobí sivý vlas,
zabudni, veď mňa máš.

Jilo

Jilo ande tute marel
sar pre late gondolines.
Dik, patra tele peren
o veša nange aven.
Sar te tu.
Berša pregele
tro jilo polovkore marel,
pre late užarel.
Parno bal pre tro šero
pobister mro romoro,
Dik pre ma, adaj sl'om.

Do muža vstupuje láska očami, do ženy ušami

***Ando murša avel o kamibe at'henca,
ande džuvl'a kanenca***

Keby

Keby som sa narodila v minulom storočí,
bola by som ako oni.
Po chodníčkoch bosá by som chodila,
pod hviezdami pri ohníku usínala.
Za muža by si vybrala toho, koho by som ľúbila.
Privinul by ma na svoju hrud', zašepkal:
Eva, len mňa ľúb.
Šťastná by som bola v jeho náručí.
Detí by som mala možno päť,
no keby veľmi chcel, aj viacej...
Krásne by sa smial a spieval hlasno,
až by aj slnko zašlo.
Keby som sa narodila v minulom storočí,
písal by sa rok 1920.

Te šaj

Te šaj u'om pro svito angale šel berša,
avahi sar te joj.
Dromorenca me phirahi, tele čercheňa
u paše jag sovahi.
Murše save me kamahi, leskeri me šaj avahi.
Numinlahi man pre koliňa, phenlahi mange šukare,
Eva, kamav tut.
Bachtali paš leste sovahi.
Kerlahi mange panč čhavoren,
kana by kamelas, te buter...
Asalahi, te di'azinlahi šukare
te avka zorale, kaj pe te o kamoro garuvlahi.
Te šaj u'om angal šel berša,
irinlahi pe 1920 berša.

Úcta k Vám

Ešte ako dieťa ozvala sa, spustila plač,
no nik netušil, že takto skúša svoj hlas.

Len mať hrdá, smiala sa ubolená,
že dcéru nebo jej doprialo.

Elenka, meno bude mať, tak riekol otec,
ktorý nad kolískou stál.

Nik z nich vtedy netušil, čo do vienka
dievčatku Boh nadelil.

A tak dievča rástlo,
dušu malo v oblakoch,
hľadeli na ňu tak,
ako hľadia na čudákov.

Lásku k písaniu získala,
keď prvé písmenka spoznala.

Ani sa nestihla s detstvom rozlúčiť,
už ju cesta za poznaním do sveta odviedla.

Cit, ktorý k svojej reči mala,
na papier napísala.

Reč, ktorá pod perinou spala,
sa pomaly prebúdzala.

Kráľovná srdc. Svojim oporou,
druhým radosť slovom rozdávala.

Ona, čo svojou dobrotou vždy a všade zlý svet skúšala na
dobro a lásku zmeniť.

Všetkým srdce otvorila, rozprávkami starých
mám srdcia potešila.

Áno, ona to bola, ktorá našu krásnu reč prebudila, aby sme ju
čítať mohli našim vnúčatám.

Tumari pativ

E asvin mukl'a le a'fendar, te pre
rovipnaha avka u'a pro svito.

Lek bareder asalahi lakero dukhadi daj,
te u'a la šukar čaj.

Elenka pe vičinla, avka pheňďa
o gizdavo dad.

Niko akor nadžanlahi, so la
čajora ande vasta o Del del.

Avka e čajori bari'a, lakero šer
ando fel'hovo s'a. Savore pre late
dikhnahi sar pre aver.

Lakero kamibe sar andi paramisi, kana
te irinel džan'a.

Aľa pro da, kaj o svite baro, u palo
siklibe lakero drom s'a phrado.

Cidlahi la o drom ando svito, te pri čhib
pro papiri diňa. Čhib, so teli duhna sovel,
ov la upre uštavel.

Kiraľka le jilestar so lošavel amere voďa.

Peskerenge s'a dake, avrenge loš te smirom di'a.

Odmuklahi savorenge. Kamlahi o svite feder te kerel,
le manušenge o kamibe te del.

Vašo da savorenge phrad'a pro jilo paramisenca,
so amenge irinďa.

Avka aľa laha kamende amari šukar čhib, so ov
la uštaďa, u amen la genas le čhavorenge.

